

HÖGSKOLAN
I BORÅS

YTTRANDE

Vårt ärendenummer:
206-21

2021-06-10

Ert dnr:
U2021/00554

Yttrande, Skolbibliotek för bildning och utbildning

Högskolan i Borås har beretts möjlighet att lämna synpunkter på *Delbetänkande av utredningen om stärkta skolbibliotek och läromedel* (SOU 2021:3). Högskolan har valt att i huvudsak svara på de delar av utredningen som har relevans för högskolan och som knyter an till den verksamhet som bedrivs vid Sektionen för biblioteks- och informationsvetenskap/Bibliotekshögskolan, Sveriges största utbildnings- och forskningsmiljö inom ämnet.

Akademichef Martin G Eriksson och Sektionschef Åsa Söderlind vid Sektionen för biblioteks- och informationsvetenskap, Akademin för bibliotek, information, pedagogik och IT har fastställt och undertecknat yttrandet. Handläggning och beredning har genomförts av Ulrika Centerwall och Maria Ringbo, lärare inom skolbiblioteksområdet, samt studierektor Monika Johansson. Forskargrupper, programråd, sektionens ledning samt medarbetare från lärarutbildningarna vid högskolan har även bidragit i beredningen.

Genom delbetänkandet skrivs skolbibliotekarien fram som en pedagogisk resurs med en stödjande roll för elevers lärande och lärares undervisning. Det är viktigt att poängtera att samtliga verksamheter på en skola har sitt eget berättigande och ett självständigt uppdrag, samtidigt som de fungerar stödjande för skolan som helhet (jfr Centerwall & Nolin 2019). Högskolan i Borås vill särskilt understryka skolbiblioteket och skolbibliotekariens unika kompetens och verksamhet. En skolbibliotekaries viktigaste uppdrag som pedagog är att vara just bibliotekarie (Limberg, Hultgren & Johansson, i tryck). Skolbibliotekariens kompetens används för att driva och utveckla biblioteksverksamhet, vilket bland annat innefattar att inspirera till läsning och undervisa i medie- och informationskunnighet, bedriva pedagogisk verksamhet samt att utgöra en resurs i klassrumsundervisning. En utbildad skolbibliotekarie bär dessutom på kunskaper i att använda biblioteksrummet för bildning och demokratiska samtal, för rekreation och läsläsning samt förmedling av information.

YTTRANDE

Vårt ärendenummer:
206-21

2021-06-10

Ert dnr:
U2021/00554

Kapitel 4 Erbjudna alla elever ändamålsenliga skolbibliotek

Tillgång till skolbibliotek på den egna skolenheten

Högskolan i Borås tillstyrker förslaget att skolbibliotek ska finnas på alla skolenheter, för att säkerställa alla elevers tillgång till skolbibliotek. Vi vill poängtera att det kan finnas andra alternativ med integrerade bibliotek, som finns i eller i direkt anslutning till den egna skolan, och vi utesluter inte att det på ett ändamålsenligt sätt går att kombinera folkbibliotek och skolbibliotek.

Att utredningen öppnar för att skolor med litet elevantal ska kunna undslippa att inrätta skolbibliotek är dock problematiskt. Vi har svårt att se att elevantalet kan vara så litet att en skolbiblioteksverksamhet inte kan bedrivas på den egna skolenheten. För att åstadkomma en likvärdig skola ska samtliga elever ha tillgång till skolbibliotek och skolbibliotekariens kompetens. På alla skolor ska det finnas ett bemannat bibliotek som integreras, utvecklas och prioriteras i såväl undervisning som budget. Skolbiblioteksverksamhet ska inte kunna förhandlas bort.

Skolbiblioteken ska vara bemannade

Högskolan i Borås tillstyrker förslaget om att skolbibliotek ska vara bemannade, då det är avgörande för en väl fungerande biblioteksverksamhet. Att bemanning på skolbibliotek skrivs fram i skollagen visar på betydelsen av den kompetens som skolbibliotekarien besitter och som bidrar till elevers lärande (jfr Gärdén 2017). Högskolan vill understryka betydelsen av en lagskrivning där detta framgår. När det gäller bemanning på skolbiblioteken blir frågan om hållbara och attraktiva tjänster aktuell för att kunna bedriva en ändamålsenlig skolbiblioteksverksamhet. Tjänster på tre eller fler skolenheter ger inte skolbibliotekarien goda möjligheter för professionsutövning och samarbete med pedagoger försvåras.

Skolbibliotekariens examen

Högskolan i Borås tillstyrker delvis förslaget om att skolbiblioteken i första hand ska bemannas av utbildade bibliotekarier. Vår utgångspunkt är att alla skolbibliotek ska bemannas av bibliotekarier och vi önskar en skarpare skrivning om krav på examen inom biblioteks- och informationsvetenskap. Vinsten med att anställa utbildade bibliotekarier är att skolan då får en blandning av kompetenser som framträder i skärningspunkten mellan olika professioner, vilket i sin tur bidrar till elevers lärande (jfr Gärdén 2017). Skolbibliotekarien har förutsättningar att

YTTRANDE

Vårt ärendenummer:
206-21

2021-06-10

Ert dnr:
U2021/00554

främja elevers läsande och medie- och informationskunnighet och vi är därför eniga med utredningen i att det är bibliotekarier som har kompetensen att utveckla en biblioteksverksamhet.

Skolbibliotekets syfte och definition

Högskolan i Borås tillstyrker förslaget med ny skrivning i skollagen om att skolbiblioteksverksamheten ska främja elevers läsande och medie- och informationskunnighet. Vi är eniga med utredningen i att dessa två begrepp på ett tydligt sätt ringar in skolbibliotekariers unika kompetens och kan ge ett fokus för skolbiblioteksverksamheten. Det är dock av yttersta vikt att skolbiblioteket utformas som en gemensam resurs för alla skolämnena, med medier som motsvarar skolans behov och profil.

Biblioteksplaner

Högskolan i Borås tillstyrker förslaget om att varje skolhuvudman ska anta skolbiblioteksplaner för sin skolbiblioteksverksamhet, vilket ligger i linje med bibliotekslagen 17 § (2013:801). Rektorer behöver ha kunskap om skolbibliotekets verksamhet och skolbibliotekariens roll för att biblioteksplanerna ska få betydelse i det systematiska kvalitetsarbetet. Biblioteksplanerna måste ha nära koppling till verksamheten och vara ett levande dokument.

Ändringar i läroplanerna

Vi tillstyrker att rektor bör vara chef för skolbibliotekarierna. Med rektor som chef för skolbibliotekets verksamhet blir biblioteket en integrerad del i den pedagogiska verksamheten, i verksamhetsutveckling och i det systematiska kvalitetsarbetet.

Allmänna råd och skolbibliotek och systematiskt kvalitetsarbete

Högskolan i Borås tillstyrker förslaget om att regeringen ska ge Skolverket i uppdrag att utarbeta allmänna råd om skolbibliotek och att revidera allmänna råd om systematiskt kvalitetsarbete. Vår förhoppning är att det blir ett bra stöd för rektorer och bibliotekarier vid planering av skolbibliotekets roll och skolbibliotekariens arbete. Det är av yttersta vikt att Skolverket säkerställer den egna kunskapen om skolbiblioteket och skolbibliotekariens roll för att genomföra uppdraget.

Skolbibliotekssamordnare

Högskolan i Borås instämmer i bedömningen att skolhuvudmännen bör utse en

YTTRANDE

Vårt ärendenummer:
206-21

2021-06-10

Ert dnr:
U2021/00554

skolbibliotekssamordnare. En samordnande funktion kan stötta skolornas eller kommunens bibliotekarier och skolbibliotekspersonal. Det är dock viktigt att en skolbibliotekssamordnare inte fungerar som en ersättare för skolans bibliotekarie utan istället ses som en extra resurs som bidrar till nätverksstöd för att utveckla verksamheterna.

Kapitel 5 Tydliggöra former för samverkan om skolbiblioteksverksamhet

Samverkan med folkbibliotek eller annan skolenhet, om det finns särskilda skäl till detta

Vi tillstyrker förslaget. Den enskilda skolan ska ha ett skolbibliotek och för att i vissa fall kunna åstadkomma detta kan samverkan med folkbibliotek vara rimligt. Tidigare har vi poängterat att det kan finnas andra alternativ med integrerade bibliotek, som finns i eller i direkt anslutning till den egna skolan som fungerar väl och erbjuder en kvalitativ skolbiblioteksverksamhet. Hellre en verksamhet som är bemannad med en utbildad bibliotekarie än ett obemannat bibliotek i den egna skolbyggnaden. När barn och unga genom det integrerade skol- och folkbiblioteket lär sig använda skolbiblioteket skapar det framtida biblioteksanvändare.

Skriftlig överenskommelse

Vi tillstyrker förslaget och vi vill betona att det är av yttersta vikt att överenskommelser som är tydliga för båda parter sätts på pränt. För att ett integrerat bibliotek ska fungera väl som skolbibliotek krävs avtal, personal och resurser som specifikt riktas mot skolans elever. Därmed är kravet på sådan överenskommelse i skollagen bra.

Rektors roll

Utredningen bedömer att rektor bör vara chef över skolbibliotekarier, något vi instämmer i. För att rektor ska kunna styra och driva skolbiblioteksverksamhet måste rektorn ha kompetens som möjliggör detta. Därför menar vi att det i rektorsutbildningen ska finnas inslag som handlar om skolbibliotekets roll och syfte. I forskningen framkommer att rektorers kunskap om skolbibliotek har en avgörande roll för skolbibliotekariens möjligheter att skapa en god verksamhet (t.ex. Hartzell 2002; Everhart 2007; Church 2010).

YTTRANDE

Vårt ärendenummer:
206-21

2021-06-10

Ert dnr:
U2021/00554

Kapitel 6 Främja kompetensen inom skolbiblioteken

Öka antalet utbildningsplatser inom biblioteks- och informationsvetenskap

Högskolan i Borås tillstyrker förslaget. Det är görbart att öka antalet utbildningsplatser om förslaget på 100 platser fördelas mellan de sex lärosäten som utbildar i biblioteks- och informationsvetenskap och dessutom mellan utbildningar på kandidat- respektive mastersnivå. Den succesiva ökningen som presenteras i delbetänkandet är rimlig för att lärosätena ska kunna förbereda och rekrytera för denna ökning. För att åstadkomma ökningen är den tilldelning av särskilda resurser som delbetänkandet föreslår nödvändigt.

Tidigare i detta dokument har vi lyft frågan om bemanning. För att säkerställa att skolbiblioteken bemannas med utbildad personal behövs, utöver fler utbildade bibliotekarier, också attraktiva och ur ett hållbarhetsperspektiv rimliga anställningar. Vi delar även utredningens bild av det problematiska i att skolbibliotekarier ofta har låg lön och status.

Forskarskola inom biblioteks- och informationsvetenskap

Högskolan i Borås tillstyrker förslaget om att ge Vetenskapsrådet i uppdrag att utlysa en forskarskola inom biblioteks- och informationsvetenskap. Förslaget med forskarskola går i linje med högskolans ambitioner och önskemål. En forskarskola kan bidra till att forskning inom biblioteks- och informationsvetenskap säkerställs och en sådan utbildning innehåller inriktningar inom ämnet som har relevans för skolbibliotek. Fler disputerade inom ämnet behövs för att säkerställa kvaliteten i utbildningarna och för utveckling av skolbiblioteksverksamheter. Generellt råder det en brist på disputerade inom biblioteks- och informationsvetenskap i Sverige, vilket inte minst blir synligt i lärosätenas rekrytering av lärare.

Vidareutbildning av lärare för skolbiblioteksverksamhet, VALS

Högskolan i Borås är försiktigt positiv till förslaget om att regeringen ska ge Skolverket i uppdrag att svara för uppdragsutbildningen Vidareutbildning av lärare för skolbiblioteksverksamhet, (VALS), med tillhörande statsbidrag. Men vi vill framföra att förslaget får följder som behöver beaktas:

1. En vidareutbildning om 60 hp i biblioteks- och informationsvetenskap kan inte ersätta en bibliotekarieexamen. En

YTTRANDE

Vårt ärendenummer:
206-21

2021-06-10

Ert dnr:
U2021/00554

VALS-utbildad lärare har inte likvärdig kompetens som en utbildad bibliotekarie med examen i biblioteks- och informationsvetenskap.

2. Risk för urholkning av bibliotekarieprofessionen där yrkets status minskar vilket också kan drabba förtroendet för biblioteket som samhällsinstitution (KB 2018).

3. En sådan utbildning behöver innehålla det som skrivs fram i syftet (främja läsande och medie- och informationskunnighet). Dessutom måste den också innehålla för biblioteket centrala områden som att ordna och tillgängliggöra medier och information.

4. Ett problem med VALS-utbildningen är hur den avses som skrivs fram i förslaget säkerställs, dvs att lärare med VALS-utbildning inte senare ska kunna arbeta i andra former av bibliotek.

5. Det finns en risk att en VALS-utbildad lärare främst ses som lärare och att vid t ex sjukdom får VALS-utbildad personal kliva in i undervisning i klassrum och därmed står skolbiblioteket utan bemanning. I forskning har det visat sig att när skolbibliotekarien är både utbildad lärare och bibliotekarie tenderar rektorer att se dem som lärare trots att anställning som skolbibliotekarie (jfr Lupton 2016).

Det är viktigt att VALS blir en tillfällig lösning och att det är personal med pedagogisk utbildning som är aktuella för vidareutbildningen. I delbetänkandet föreslås att andra yrkeskategorier kan bli aktuella vid en eventuell förlängning av satsningen, en sådan öppning innebär dock stora utmaningar för lärosätet som ska utforma uppdragsutbildningen.

NCS vid Skolverket får ansvar för frågor om skolbibliotek

Högskolan i Borås tillstyrker förslaget att regeringen ska ge Nationellt centrum för språk-, läs- och skrivutveckling vid Skolverket ett utvidgat uppdrag avseende skolbibliotek. Det är bra att ansvaret för skolbiblioteksfrågor placeras på Skolverket då det tydliggör skolbibliotekets pedagogiska roll, vilket går i linje med föreslagna skrivningar i styrdokument. Högskolan ser dock några risker med denna placering. För det första finns risk att skolbibliotek kommer i skymundan och att kunskap om den verksamheten är begränsad i centrat. En andra risk är att kunskap om och därmed också fokus på medie- och informationskunnighet

HÖGSKOLAN
I BORÅS

YTTRANDE

Vårt ärendenummer:
206-21

2021-06-10

Ert dnr:
U2021/00554

begränsas vid ett centrum som har en tydlig inriktning mot språk-, läs-, och skrivutveckling. Tidigare i detta svar har vi också pekat på andra områden som är viktiga för skolbiblioteket t ex att ordna och tillgängliggöra medier. För att hantera dessa risker behöver NCS säkerställa kompetens inom skolbiblioteksområdet, t ex genom att vända sig till befintlig expertis vid landets lärosäten som utbildar bibliotekarier.

Samarbete mellan lärarutbildningar och utbildningar inom biblioteks- och informationsvetenskap

I delbetänkandet lämnas inget skarpt förslag om samarbete mellan utbildningarna för att öka professionernas ömsesidiga förståelse för varandras kompetenser, vilket vi beklagar. Vi tycker att det är angeläget att lärarstudenter får kunskap om och förståelse för skolbiblioteksverksamheten och skolbibliotekariens roll för elevers lärande eftersom skollagen kommer att innehålla skrivningar om skolbibliotek. Vår erfarenhet är att sådan förståelse är en förutsättning för arbetet med att främja läsande och med att utveckla medie- och informationskunnighet. Ett liknande innehåll är nödvändigt i rektorsutbildningen, se skrivning ovan under Rektors roll.

Martin G. Eriksson
Akademichef

Åsa Söderlind
Sektionschef

HÖGSKOLAN
I BORÅS

YTTRANDE

Vårt ärendenummer:
206-21

2021-06-10

Ert dnr:
U2021/00554

Referenser:

Centerwall, U. & Nolin, J. (2019). Using an Infrastructure Perspective to Conceptualise the Visibility of School Libraries in Sweden. *Information Research: An International Electronic Journal*, 24(3), n3.

Church, A. P. (2010). Secondary school principals' perceptions of the school librarian's instructional role. *School Library Research*, 13.

Everhart, N. (2007). Leadership: School library media specialists as effective school leaders. *Knowledge Quest*, 35(4), ss. 54-57.

Gärdén, C. (2017). *Skolbibliotekets roll för elevers lärande: en forsknings-och kunskapsöversikt år 2010-2015*. Stockholm: Kungliga biblioteket, Nationell biblioteksstrategi.

Hartzell, G. (2002). The principal's perceptions of school libraries and teacher-librarians. *School libraries worldwide*, 8(1), ss. 92-110.

Limberg, L., Hultgren, F. & Johansson, M. (red.) (i tryck). *Skolbibliotek och lärande*. Lund: Studentlitteratur.

Lupton, M. (2016). Adding value: Principals' perceptions of the role of the teacher-librarian. *School Libraries Worldwide*, 22(1), 49-61.

SFS (2013). *Bibliotekslagen (2013:801)*. Stockholm: Norstedts juridik.